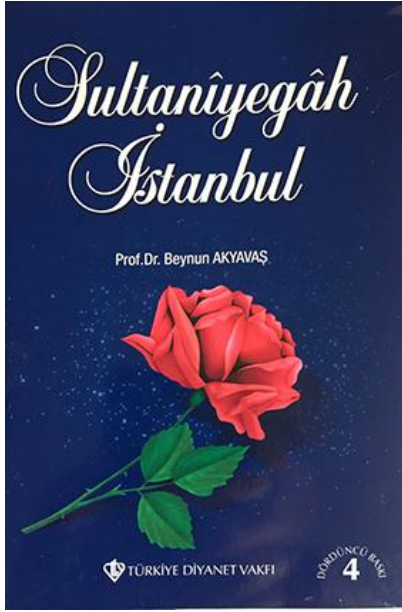

Kitap / Sultaniyegâh İstanbul / Mehmet Harputlu

Bu eserin daha ilk adımında, adının birinci kelimesinde kitabı okumaya meyledenlerin bir bilgi birikimine muhtaç olduğunun ikazı var. Sultani-yegâh denince evvelemirde aklımıza gelen şey Münir Nurettin'in muazzam icrasıyla tadına doyum olmaz o meşhur şarkıdır.

*Sen şarkı söylediğin zaman
Mevsimler değişir gibi kımıldardı içim
Dudaklarında doğardı şafaklar ve güneşler
Geçerdi gözlerimden öyle kızlar ki
Fecirden kadehlerde nağme içmişler*

Hele bir de Münir Nurettin'in "zaman" kelimesini asli hüviyetine uygun "zeman" şeklinde telaffuzu vardır ki şarkı kadar güzeldir. Biz yine kit bilgimizle Acaba lügatte farklı bir anlamı olabilir mi diye bakalım dedik. Ferit Devellioğlu'nda gördüklerimiz şaşkınlıktan küçük dilimizi yutturdu bize:

{sultânî-yegâh} : (a.f.b.i.) müz. Türk müziğinde bir makamdır. Dede Efendi tarafından - II. Sultan Mahmud'a ithâfen- tesmiye edilmiştir (ki 4 parçalık faslı, pâdişâh vasfında medhiyedir) Sultânî-yegâh, pûselik makamının re (yegâh) perdesindeki şeddidir (re mineur). Güçlüsü - beşinci derece olan- düğâh (la) per-desidir. Umumiyetle inici olarak seyreder. Donanımına "si" için bir küçük mücenneb bemolü konulur; yeden'in "do" bakıyye diyezi, nota içerisinde kullanılır. Dizisinde niseb-i şerîfeden -pûselikte olduğu üzere- 9 tanesi mevcuttur (hepsi) ve şu halde "mülayim" dir. Orta sekizlisindeki sesleri -tizden peşte olmak üzere- şöyledir neva, nim hicaz, kürdî, düğâh, rast, acem-aşîran, hüseyinâşîran ve yegâh. Makam, rağbetle kullanılmıştır. Gayet güzel bir diziyeye mâlik olup, hayal dolu "lyrique" ve şuh aşk parçaları için tercih edilebilir. Bir zamanlar, makamın ismi "millî-yegâh" (!) diye değiştirilerek, zamanın "tragicomique" timsallerinden biri yaratılmıştır

Musiki uzmanlığı isteyen bölümleri çıkarırsak;

- 1)Bu makamın Dede Efendi tarafından icat edildiğini
- 2)Sultan II. Mahmut'a ithaf olsun diye "Sultan" kelimesiyle isim verildiğini
- 3)Sultan kelimesine karşı olanlar tarafından adının bir zamanlar "milli-yegâh" olarak değiştirilmek gibi trajikomik bir maceradan geçtiğini öğrenmiş olduk.

"Sultaniyegâh İstanbul" başlıklı eserin elimizdeki nüshası, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları tarafından, Ankara'da, 2012 de basılmış, 371 Sayfa. Prof. Dr. Beynun Akyavaş imzalı. Değerli Hocamız Önsözde kitabın nasıl teşekkül ettiğini açıklıyor;

[Yazıların çoğu, 1995-2001 semeleri arasında Kubbealtı Akademi Mecmuasında, Türk Kültürü ve Türk Yurdu dergilerinde yayımlanmıştır. Yazıların büyük bir kısmı İstanbul ile alakalı olup bu şehirde ekseriya yalnız başıma ve yürüyerek yaptığım gezilerde tuttuğum notlardan ve çektiğim fotoğraflardan çıkarılmıştır. İstanbul yazılarını takip eden yazı mevzuları ise tarih, tarihe intikal etmiş şahsiyetler, hatıralar ve bütün düşünce hayatımıza her şeyimize hâkim olan dilimiz Türkçemizdir]

Bu paragraf adeta kitabın uzaktan çekilmiş bir fotoğrafı gibi, eskilerin *etrafını câmi ağyarını mâni* dediği gibi kapsamlı. Kitabı okumaya başladığınızda gerçekten yazıların bu dört başlık altında toplandığını görüyorsunuz.

1)İstanbul. İstanbul'un tek başına elinde fotoğraf makinesiyle gezen, tarih ve dil bilgini bir bilim insanının gözünden anlatımı.

İstanbul'un bilinen semtlerinin, adlarının nereden geldiğinden orada kimlerin nasıl yaşadığına kadar bulunamayacak bilinemeyecek ince ve hassas bilgilerin, ecdadına, saygı memleketine ve milletine muhabbet dolu bir gönülden gelen tasvir ve tavsiflerin bir demet hâlinde takdimi fevkalade bir haz ve hayretle okuma imkânı veriyor.

Böylece mevcut İstanbul'un gürültü, bağırıtı, çağırtiları arasında sadece dolmuş camlarına yazılıp da oradan okunan yer isimlerinin künhüne vakıf olma bahtiyarlığına erişiyorsunuz.

İstanbul'un perişan kabristanları, Beşiktaş, Rumelihisarı, Üsküdar, Doğancılar, Paşalimanı, Kuzguncuk, Çengelköy, Kandilli, Küçüksu, Göksu, Hisar, Sultanahmet, Bahçekapı, Divanyolu, Harbiye, Fatih, Eyüp, Çemberlitaş, Galata, Şehzadebaşı, Eminönü... Her biri bir makale başlığı her makale bir duygu ve bilgi mahşeridir.

2)Tarihe İntikal Etmiş şahsiyetler; Sultan IV. Murat, Üsküdar'da Üç Valide, Doktor Ahmet Cemil Bey, Hekimbaşı Salih Efendi, Ali Emiri Efendi, Kâtibim Aziz Mahmut Bey, Babam Ragıp Akyavaş, Şükrü Paşa makale başlıklarıdır. Her makalede bu şahsiyetlerle alakalı olan başka şahısların da ismi geçer. Böylece "tarih" denince sadece yapılan savaşlar, antlaşmalar, toprak kaybı, fütuhât ve benzeri devletin tarihinin anlaşılma yanlışlığından kurtulur insan. Tarih aynı zamanda şahsı muayyenlerin mazisidir. Şahısların mecmuu olan milletlerin tarihine bu yoldan intikal etmek kişiye hafıza ve hatıra kazandırır. Hafıza ve hatıra kültürel kimliktir. Hafızası ve hatırası olmayanların, kaybedenlerin, silinmiş olanların kültür emperyalizminin tasallutuna uğramış kölelere dönüşeceği, gücün zorla zerk ettiği aslında kendisini tüketim çarkının basit bir dişlisine dönüştüren zihin işgalinden kurtulmuş olur.

3)Hatıralar; kitapta hatıralar şeklinde bir başlık yoktur. Zaten kitap baştan sona hatırlardan ibarettir. Değerli hocamızın hatıraları, ona nakledilen hatıralar, kişiler değil bütün bir milletin hatıralarıdır. Sözgelimi, Cibali semtinin ve meşhur Cibali Karakolunun mazisi ile ilgili anlatılan Cebe Ali isimli kahramana dair bilgi diğerleriyle birleşir, hepsi bir araya gelir bütün şehrin, bütün İstanbul'un hatıraları olur.

Hatırlara dair küçük bir bölüm iktibas edecek olursak;

[Nurlar içinde yatsın, Ayşe Hanım o cennet Karadeniz'de İnebolu'da doğmuş, İnebolu'da büyümüş, içine her türlü sevginin sığabildiği kocaman bir kalple dünyaya ışıl ışıl bakan melek haslet bir insandı. Ben sonsuz bir sevgiyle bağlandığım bu yüksek ruhlu mübarek insanın eline doğmuşum. Henüz küçük bir çocuk iken bana kelime-i şehadet getirmeyi ilk öğreten oydu. Ruhumda Allah'ı Peygamber'i tanımaya, sevmeye başlamıştım. Canlılara acımayı, kedi yavrularını okşamayı, çiçekleri koparmamayı da ondan öğrenmiştim. O insan haklarının, hayvan haklarının, tabiat haklarının biraz da bu acıma duygusunda saklı olduğunu mutlaka biliyordu, seziyordu. Allah merhametli olanları sever derdi ve ben Allah beni sevsin isterdim]

4) Bütün düşünce hayatımıza her şeyimize hâkim olan dilimiz, Türkçemiz; keza kitap baştan sona bu temel düstür ekseninde bina edilmiştir. Duru, berrak, tertemiz bir Türkçe her satırda her cümlede adeta gözlerimizden damarlarımıza akar. Bazen "dünyanın en güzel dili" şeklinde tavsif eder Türkçeyi, bazen munis ve müşfik bir fısıltıya dönüştürür. Onun Türkçesi, bazen kadir kıymet bilmezliğe, nâdânlığa karşı bir öfkeli bakış gibi sertleşir. Bazen, hüzünlü bir hatıranın hıçkırığı gibi kesiktir. Bazen denizin, suları yararak giden geminin, akşam güneşinin, minarelerin silüetinde adeta çakır keyif gibi hafiftir. Karaca Ahmet mezarlığını imara açalım, arsaya dönüştürelim diyen hadsize,

“bu mezar taşları, ecdadın bıraktığı memleketin tapu senedidir” derken o kibar öfkeyi hissedersiniz. Edirne’de Bulgar askerlerine esir düşen ordumuzun ağaç kabuklarını kemirecek derecede açlıktan ve soğuktan kırıldığı savaş sahnesini anlatırken kederli bir hıçkırığa tahavvül eder. Siz bir duygudan diğerine taşıyan bu kudretli lisanın bir senfoni gibi bütün hücrelerinize kadar nüfuz ettiğini fark edersiniz.

Adeta şarkı mırıldanır gibi aruz vezninin parmaklarıyla temposunu tutmak nasıl bir lisan hâkimiyeti, nasıl bir hissediş irtifadır?

*[İstanbul’un öyledir baharı
Bir aşk oluverdi aşinalık*

*Diyen Yahya Kemal ne kadar haklı! İçimden şarkı söylemek geliyor ama olmaz ki!
Söyleyebilseydim mutlaka büyük bestekâr hacı Arif Beyin nihavent şarkısını söyledim
İstanbul’a:*

*Vücut ikliminin sultanısın sen
Efendim derdimin dermanısın sen
Bu cismi natüvanın canısın sen
Efendim derdimin dermanısın sen*

*Ben de vapurun küpeştesinde min-gayrı haddin parmaklarımla tempo tutuyorum;
Mef’ ulü Mefa’ilü mefa’ilü fa’ulün*

*Sinemi deldi bu gün bir afeti çar-pareli
Gül yanaklı gülgülü kerrakeli mor hareli
Çifte benli sim gerdenli güneş ruhsareli
Gül yanaklı gülgülü kerrakeli mor hareli*

Tempo devam ediyor

Fa’ilatün fa’ilatün fa’ilatün fa’ilün

Bir keyif! Bir keyif! Aferin bana!

Aruz vezni divan şiirlerine asalet katan muhteşem bir musikidir. Bana göre şiiri şiir yapan da kafiye vezin insanca hisler duygular düşünceler uyandıran dil ve manadır. Kelimelerin seslerin saltanatıdır]

Kitap tavsiye etmenin saçmalığını idrak edeli uzun zaman oldu. Bu yazının bu kitabın okunması için tavsiye etmesi haddini aşmak olur. Çünkü eğer becerebilseyse sadece yemek tarifi. Onun tadını lezzetini alabilmek, ondan beslenebilmek için okumak gerekir. Bir kere de değil birkaç kere okumak gerekir.

Geriye sadece, bu tattan bu gıdadan mahrum kalanlara merhamet etmek kalır.

Mehmed Harputlu